

บทที่ 3

แนวคิดในการรื้อฟื้นคดีแพ่งชั้นพิจารณาใหม่

3.1 หลักการและเหตุผล

แม้หลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาจะห้ามมิให้นำคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วมาพิพากษาอีกอันเป็นการมุ่งยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นให้สิ้นสุดลง แต่การจะยึดอยู่กับหลักนี้ย่อมเป็นการฝ่าฝืนต่อความยุติธรรม หากคดีที่ได้ยุติไปแล้วเป็นคดีที่มีข้อผิดพลาด หรือเป็นคำพิพากษาที่มีข้อบกพร่องจะเป็นข้อผิดพลาดในข้อเท็จจริง ข้อกฎหมายหรือข้อผิดพลาดในกรณีอื่นๆ การรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ถือว่าเป็นวิธีการพิเศษในการแก้ไขคำพิพากษาที่มีข้อผิดพลาด ซึ่งหากไม่มีการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่แล้ว ผลร้ายของคำพิพากษาที่ผิดพลาด นอกจากจะทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับความเสียหายแล้ว ความยุติธรรมยังอาจทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม และหันไปใช้กำลังบังคับกันเอง ทำให้สังคมตกอยู่ในภาวะไร้ข้อแป๊ะได้

อย่างไรก็ตาม การรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่มีผลกระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา และยังเป็นช่องทางให้ผู้ไม่สุจริตใช้เป็นทางในการประวิงคดีได้ ดังนั้นกระบวนการในการพิจารณาคดีใหม่จะต้องเป็นไปอย่างรัดกุมและเหมาะสม เพื่อให้มีผลกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาน้อยที่สุด

3.2 กระบวนการในการขอพิจารณาคดีใหม่

3.2.1 วิธีเริ่มคดี

บุคคลที่มีสิทธิรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่

จากการศึกษาไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธรัฐเยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น บัญญัติไว้ตรงกันคือ ผู้มีอำนาจเริ่มรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่นอกจากจะเป็นคู่ความในคดีซึ่งรวมถึงผู้แทน ทายาท หรือทนายความซึ่งถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีแล้ว ยังเปิด

โอกาสให้ศาลสามารถหยิบยกคดีที่มีข้อผิดพลาดขึ้นพิจารณาใหม่เองได้* นอกจากนี้ยังมีบุคคลอื่น ๆ ที่ระบบกฎหมายของประเทศนั้น ๆ ถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียอาจร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ด้วย แต่อาจมีข้อแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาอาจมีการร้องขอจากรัฐบาลกลางให้ศาลสหพันธรัฐใช้อำนาจตรวจสอบคดีได้ เช่น ในคดี United States of America v. Tony R. Jake หรือในประเทศฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 583 เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่ได้รับความเสียหายขอยกเลิกคำพิพากษาได้ เป็นต้น

ส่วนพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งถือเป็นกฎหมายเดียวที่เป็นตัวอย่างของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามกฎหมายไทย มิได้เปิดโอกาสให้ศาลรื้อฟื้นคดีขึ้นได้เอง แต่เปิดโอกาสให้บุคคลตามมาตรา 6 มีสิทธิยื่นคำร้องได้ ได้แก่ (1) บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด (2) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในกรณีที่บุคคลผู้ต้องรับโทษทางอาญาเป็นผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถ (3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลนั้นต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด (4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง (5) พนักงานอัยการในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากฎหมายไทยมองการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เป็นความหมายอย่างแคบ บุคคลภายนอกจะมีสิทธิยื่นคำร้องก็ต่อเมื่อผู้ต้องรับโทษไม่สามารถยื่นได้เองเท่านั้น และไม่เปิดโอกาสให้ศาลหยิบยกคดีขึ้นพิจารณาได้เลย

* ประเทศอังกฤษได้วางหลักไว้ในคดี Taylor v. Lawrence, ประเทศสหรัฐอเมริกาบัญญัติไว้ใน Federal Rules of Civil Procedure Rules 60 (a) ว่าerror arising from oversight or omission may be corrected by the court at any time of its own initiative...., สหพันธรัฐเยอรมัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมัน มาตรา 585 บัญญัติว่า การยื่นคำร้องและกระบวนการพิจารณาอื่นให้บังคับตามกระบวนการพิจารณาคดีทั่วไป.....และประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 826 การกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นในลักษณะที่จะขัดต่อความสงบเรียบร้อยไม่มีผลผูกพันเว้นแต่เพื่อการเรียกค่าเสียหาย ศาลเยอรมันจึงอาศัยบทมาตราดังกล่าว ในการไม่บังคับตามคำพิพากษาที่มีข้อผิดพลาดได้ เป็นวิธีการแก้ไขผลของคำพิพากษาทางหนึ่งที่ศาลเยอรมันใช้อำนาจเองได้, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศสให้อำนาจศาลแก้ไขคำพิพากษาเองได้ตาม มาตรา 463 และ 464 ,ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งญี่ปุ่นมาตรา 338 บัญญัติว่าคำพิพากษาถึงที่สุดอาจถูกร้องขอให้พิจารณาใหม่ได้โดยการยื่นคำร้องของคู่ความ หรือในกรณีที่ไม่มีกรณียื่น เมื่อปรากฏเหตุดังต่อไปนี้..... ซึ่งหมายความว่าให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีใหม่เองได้เช่นกัน

ระยะเวลาเริ่มคดี

ระยะเวลาเริ่มคดีเป็นส่วนที่มีความสำคัญอย่างหนึ่ง เพราะหากกฎหมายเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีใหม่กันได้โดยไม่ได้จำกัดระยะเวลาเอาไว้ จะทำให้เกิดความแน่นอนในสิทธิของประชาชน คำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วอาจถูกพิจารณาใหม่กันได้ไม่จำกัด เป็นการขัดต่อความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา

ในประเทศอังกฤษ การพิจารณาคดีใหม่ตามกำหนดกฎหมายมีอยู่หลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีกำหนดจำกัดระยะเวลาไว้ต่างกัน

ในกรณีที่ศาลลำดับ Magistrate's court ,County Court,Crown Court,Election Court, Covener's Court การรื้อฟื้นใช้วิธีการ Judicial Review ซึ่งจะต้องยื่นคำร้องที่มีรายการครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดภายใน 3 เดือน นับแต่ทราบเหตุที่จะขอให้ตรวจสอบ

ในกรณีที่เป็นการพิพากษาของศาลลำดับสูงกว่า เช่น ศาล High Court หรือ Court of Appeal สามารถแก้ไขได้ด้วยการยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ แต่เดิมมีข้อโต้แย้งกันว่า คำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วจะสามารถรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่โดยวิธี Re-opening ได้หรือไม่ ในคดี Stewart v. Engel (2000) ได้ตัดสินว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอังกฤษไม่อนุญาตให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ภายหลังคดีถึงที่สุดไปแล้วได้ เพราะการกระทำดังกล่าวเท่ากับเป็นการโคลนล้มหลักการอุทธรณ์คำพิพากษา แต่คำพิพากษาดังกล่าวก็ยังสามารถกำหนดข้อยกเว้นว่าสามารถรื้อฟื้นได้กรณีใดบ้าง จึงหมายความว่า การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศอังกฤษสามารถทำได้แม้ภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ต่อมาในปี ค.ศ. 2003 ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอังกฤษ อนุญาตให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ไว้ ส่วนระยะเวลาไม่ได้มี

* กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประเทศอังกฤษ แก้ไขครั้งที่ 4 ปี ค.ศ.2003 ส่วนที่ 3 บัญญัติแก้ไขข้อ 52.17 ว่า

(1) The Court of Appeal or the High Court will not reopen a final determination of any appeal unless –

- (a) it is necessary to do so in order to avoid real injustice;
- (b) the circumstances are exceptional and make it appropriate to reopen the appeal;

and

- (c) there is no alternative effective remedy.

การกำหนดไว้แน่ชัด แต่คำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ใช้หลักเกณฑ์เดียวกับการยื่นอุทธรณ์ ตามมาตรา 52.17 วรรค 2-8 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ได้แก้ไขดังกล่าว ดังนั้น การยื่นขอพิจารณาคดีใหม่ต้องยื่นภายใน 6 สัปดาห์นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่ศาลที่รับคำร้องนั้นไว้ หรือศาลอุทธรณ์อาจขยายระยะเวลาดังกล่าวได้ ในทางกลับกันถ้าหากศาลเห็นว่าคำร้องดังกล่าวทำขึ้นล่าช้าโดยปราศจากเหตุผล (Undue Delay) ศาลอาจปฏิเสธที่จะให้อนุญาตให้พิจารณาใหม่ได้²

ระยะเวลาเริ่มคดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ในสหรัฐอเมริกากระบวนการแก้ไขคำพิพากษาเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วเรียกโดยรวมว่า Collateral Attack ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนกับกระบวนการแก้ไขคำพิพากษาเมื่อคดียังไม่ถึงที่สุดที่เรียกว่า Direct Attack ข้อต่อสู้ในเรื่อง Collateral Attack แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ซึ่งมีระยะเวลาในการยื่นต่างกัน

(2) In paragraphs (1), (3), (4) and (6), “appeal” includes an application for permission to appeal.

(3) This rule does not apply to appeals to a county court.

(4) Permission is needed to make an application under this rule to reopen a final determination of an appeal even in cases where under rule 52.3(1) permission was not needed for the original appeal.

(5) There is no right to an oral hearing of an application for permission unless, exceptionally, the judge so directs.

(6) The judge will not grant permission without directing the application to be served on the other party to the original appeal and giving him an opportunity to make representations.

(7) There is no right of appeal or review from the decision of the judge on the application for permission, which is final.

(8) The procedure for making an application for permission is set out in the practice direction.

¹W.Nembhard Hibbert. **Law of Procedure**, Fifth edition. (London: Sir Isaac Pitman & Sons), 1935, P87.

²Supreme Court Act 1981 มาตรา 39(6)

1. การขอให้หลุดพ้นจากคำพิพากษา (Extraordinary relief) กรณีเหตุร้ายแรง (Relief from a Final Judgment) ถ้าเหตุที่จะเพิกถอนเป็นเหตุตาม Federal Rules of Civil Procedure Rule 60 (b) ข้อ (1),(2),(3) จะต้องยื่นภายในเวลา 1 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือวันอ่านคำพิพากษา (one year after judgment was entered or taken) ถ้าจะ เพิกถอนตามเหตุอื่นจะต้องยื่นคำร้องภายในเวลาอันสมควร

ในกรณีเหตุไม่ร้ายแรง (Clerical Mistake) คู่ความอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลแก้ไขในเวลาใด ๆ ระหว่างพิจารณา ถ้าได้ยื่นภายในระยะเวลาอุทธรณ์แต่ก่อนมีการยื่นอุทธรณ์อำนาจในการพิจารณาและแก้ไขจะอยู่ที่ศาลชั้นต้น แต่ถ้ายื่นภายในระยะเวลาตั้งแต่มีอุทธรณ์แล้วอำนาจในการพิจารณาแก้ไขอยู่ที่ ศาลอุทธรณ์

2. การขอแก้ไขคำพิพากษา (Motion to Alter or Amend a Judgment) จะต่อยื่นคำร้องภายใน 10 วัน นับแต่วันอ่านคำพิพากษา (no later than 10 days after entry of the judgment) ตาม Federal Rules of Civil Procedure. Rule 59(e)

3. ข้อต่อสู้เกี่ยวกับเขตอำนาจศาล* แต่ข้อต่อสู้ดังกล่าวเป็นคำร้องที่ไม่ได้แก้ไขคำพิพากษาจึงไม่ได้อยู่ในวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้

ประเทศเยอรมัน กระบวนการรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาใหม่ของประเทศเยอรมัน แบ่งเป็น 2 แบบ

1. การขอยกเลิกคำพิพากษา (Nichtigkeitsklage) การขอยกเลิกคำพิพากษาดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมัน Zivilprozeßordnung (ZPO) มาตรา 579 เป็นการยกเลิกคำพิพากษาเพราะคำพิพากษานั้นมีข้อผิดพลาดร้ายแรง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อผิดพลาดในการพิจารณา รายละเอียดจะได้กล่าวถึงในข้อต่อ ๆ ไป

* การไม่เรียกจำเลยเข้ามาในคดีจำเลยจะต้อง ยกข้อต่อสู้ขึ้นศาลที่มีเขตอำนาจในโอกาสแรกที่สามารถทำได้มิฉะนั้นจะถือว่าละสิทธิในข้อต่อสู้แล้ว ซึ่งเวลาที่ยกข้อต่อสู้นี้อาจเป็นเวลาที่คดีแรกถึงที่สุดไปแล้วก็ได้ โดยสภาพแล้ว การอ้าง Collateral Attack เช่นนี้ไม่อาจกำหนดเวลาที่แน่นอนได้ขึ้นอยู่กับว่าคุณความอีกฝ่ายหนึ่งจะอ้างคำพิพากษาที่ได้ฟ้องผิดเขตอำนาจศาลนั้นมาบังคับคดีต่อศาลที่คุณความผู้จะยกข้อต่อสู้เรื่องเขตอำนาจศาลมีเขตอำนาจศาลอยู่เมื่อใด เพราะหากยังไม่มีการบังคับคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจถูกต้องก็ถือว่าที่คุณความฝ่ายนั้นยังไม่ได้รับความเสียหายหรือยังไม่ทราบว่ามีกรฟ้องร้องตนเกิดขึ้น จึงเป็นไปได้ที่จะยกข้อต่อสู้ขึ้นได้

2. การขอพิจารณาคดีใหม่ (Restitutionsklage) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมัน (ZPO) มาตรา 580 การร้องขอทั้งสองอย่างจะต้องยื่นภายในกำหนดเวลา ตามมาตรา 586 กล่าวคือ

ห้ามยื่นเกิน 1 เดือนนับแต่วันรู้เหตุพิจารณาใหม่หรือเหตุอย่างไรก็ตามห้ามยื่นเกิน 5 ปี นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด ในกรณีขอยกเลิกคำพิพากษาด้วยเหตุไม่มีตัวแทนหรือทนายความอยู่ในคดี ระยะเวลาดังกล่าวจะเริ่มนับแต่วันที่คู่ความนั้นเข้ามาในคดีโดยตนเองหรือผู้แทน

ระยะเวลาในการร้องขอพิจารณาใหม่ของฝรั่งเศส การขอพิจารณาใหม่ของฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น 3 กรณี คือ

ในกรณีที่บุคคลภายนอกคดีต้องเสียหายจากคำพิพากษาในคดีที่เขาไม่ได้เป็นคู่ความอยู่ด้วย ผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องขอยกเลิกคำพิพากษาได้ (Third Party Application to Set Aside) หรือในกรณีที่คดีดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยมิชอบ เช่น มีการปิดบังพยานหลักฐาน หรือมีการฉ้อฉลในการพิจารณา คู่ความอาจยื่นคำร้องขอพิจารณาใหม่ได้เช่นกัน (Application for Reconsideration) แม้คดีนั้นจะถึงที่สุดไปแล้ว กรณีสุดท้ายหากมีการโต้แย้งในปัญหาข้อกฎหมายในคดีที่ไม่อาจอุทธรณ์ได้แล้ว (Last Resort) คู่ความอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลสูงสุดทบทวนในปัญหาข้อกฎหมายได้ (Petition in Cassation) หรือ (Le pourvoi en Cassation)

คำร้องของผู้มีส่วนได้เสียขอยกเลิกคำพิพากษา (Third-party Application to Set Aside) หรือ (tierce opposition) สามารถยื่นได้ภายใน 30 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษา

ในคดีสองฝ่าย คำร้องขอยกเลิกคำพิพากษาดังกล่าวต้องกระทำภายในสองเดือนนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายที่สามได้ทราบถึงคำพิพากษา³

การยื่นคำร้องต้องยื่นต่อศาลที่มีคำพิพากษาที่ต้องการจะเพิกถอนนั้น และจะได้รับ การพิจารณาโดยองค์คณะผู้พิพากษาคณะเดิม

คำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ (Application for Reconsideration) หรือ (recours en revision) ต้องยื่นภายในสองเดือนนับแต่คำพิพากษาถึงที่สุด และต้องแสดงเหตุด้วยว่าไม่สามารถยื่นก่อนคำพิพากษาถึงที่สุดได้โดยมิใช่ความผิดของผู้ร้องขอ

ในกรณีที่คำพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งของคู่ความเดียวกันตัดสินแล้ว คำร้องขอพิจารณาใหม่อาจทำในรูปคำให้การในคดีที่ยังพิจารณาไม่เสร็จก็ได้

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 586

การขอให้ศาลสูงยกเลิกคำพิพากษา (Application for Cassation) หรือ (Le pourvoi en cassation)

คำร้องดังกล่าวต้องยื่นต่อศาล (Cour de Cassation) ภายใน 2 เดือน นับแต่วันที่ มีคำพิพากษา และคำพิพากษานั้นต้องอุทธรณ์ไม่ได้ หากมีผู้ยื่นคำร้องตอบโต้เข้ามาให้ถือว่า เป็นฟ้องแย้ง (cross-appeal)

การพิจารณา ถือว่าการพิจารณาไม่ได้เป็นเรื่องของผลประโยชน์ของคู่ความ แต่อย่างใด ยังเป็นการปกป้องความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายด้วย จึงต้องปรึกษาและเรียก Ministère Public เข้ามาในคดีด้วยเพื่อปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมและให้คำปรึกษาแก่ศาล

ประเทศญี่ปุ่น การขอพิจารณาใหม่ของผู้ป่วน (saishin) จะต้องยื่นหลังจากคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และยื่นภายใน 30 วัน นับแต่วันทราบเหตุขอพิจารณาใหม่ โดยระยะเวลาทั้งสองดังกล่าวถือเป็นเด็ดขาด ไม่สามารถยื่นหรือขยายต่อไปได้ อย่างไรก็ตามห้ามยื่นเกิน 5 ปี นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้าหากเหตุขอพิจารณาใหม่เกิดขึ้นภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ระยะเวลา 5 ปี ดังกล่าวให้เริ่มนับแต่วันที่อาจรู้เหตุขอพิจารณาคดีใหม่ได้⁴

การร้องขอพิจารณาคดีใหม่ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526 ให้ยื่นภายในหนึ่งปีนับแต่วันปรากฏข้อเท็จจริงหรือภายในสิบปีนับแต่วันที่คำพิพากษาเดิมถึงที่สุด

จากตัวอย่างประเทศต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมา ยกเว้นการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศไทย ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้อำนาจยับยั้งความผิดพลาดหรือพยานหลักฐานใหม่ขึ้นรื้อฟื้นคดีขึ้นได้เอง แต่ให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นตัวแทนของฝ่ายรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ การยื่นคำร้องของพนักงานอัยการต้องยื่นตามกำหนดระยะเวลาที่บัญญัติไว้ในกฎหมายด้วย มิฉะนั้น แม้เป็นตัวแทนของฝ่ายรัฐก็หมดสิทธิพิจารณาใหม่ อย่างไรก็ตาม ในต่างประเทศ กำหนดจำกัดเวลาในการยื่นคำร้องใช้บังคับแก่กรณีที่ฝ่ายคู่ความเป็นผู้ยื่นเท่านั้น ถ้าหากศาลเป็นผู้ใช้อำนาจแก้ไขเองถือเป็นอำนาจทั่วไปของศาลที่จะแก้ไขคำพิพากษาของตนเองได้ ไม่อยู่ในจำกัดเวลาดังกล่าวแต่อย่างใด เช่น ในคดี In Re Barrell Enterprise (1973) ในประเทศอังกฤษ คู่กรณียื่นคำร้องขอพิจารณาใหม่ต่อศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ไม่อนุญาตให้พิจารณาใหม่ แต่ตัดสินให้ส่งคำร้องดังกล่าวมาที่ศาลชั้นต้นให้ศาลชั้นต้นใช้อำนาจแก้ไขคำพิพากษาของตนเอง (A liberal review of merits for its decision) หรือในประเทศสหรัฐอเมริกา ในคดี United States of America v. Tony R.Jake ที่รัฐบาลกลางร้องขอให้ศาลใช้อำนาจตรวจสอบกระบวนการพิจารณาในคดี

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 342

ดังได้กล่าวมาแล้วในข้อ 3.2.1 เป็นต้น ดังนั้น ระยะเวลาขึ้นคำร้องจึงใช้แต่เฉพาะกรณีที่คู่ความเป็นผู้ยื่นเท่านั้น หากศาลใช้อำนาจเองไม่ต้องอยู่ในบังคับของระยะเวลาดังกล่าว

3.2.2 ข้อจำกัดสิทธิ

ข้อจำกัดสิทธิหรือวิธีการในการพิจารณาคำร้องเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ด้วยเหตุที่การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เป็นข้อยกเว้นหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา การมีวิธีการในการพิจารณาคำร้องที่เคร่งครัดเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีใหม่เท่าที่จำเป็น นอกจากจะเป็นการป้องกันมิให้ข้อยกเว้นไปทำลายหลักดังกล่าวแล้วยังช่วยขจัดความแข็งกระด้างของหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาให้มีผลผูกพันปิดปากคู่ความเฉพาะคดีที่มีความเป็นธรรมและเหมาะสมจริง ๆ อันเป็นการเพิ่มประสิทธิผลแก่กระบวนการยุติธรรมด้วย

ข้อจำกัดสิทธิอาจทำได้ด้วยการจำกัดผู้มีสิทธิเริ่มคดี จำกัดระยะเวลาในการเริ่มคดี ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นหรือจำกัดเหตุที่จะขอให้มีการพิจารณาใหม่ซึ่งจะได้กล่าวถึงในข้อต่อ ๆ ไป รวมถึงการบัญญัติค่าปรับทางแพ่ง⁵ แก่ผู้ยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ หรือการกำหนดจำนวนทุนทรัพย์ตั้งที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยใช้ในการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีการวมทั้งการใช้ดุลยพินิจไม่อนุญาต (Permission) ให้พิจารณาคดีใหม่ของประเทศ (Common Law) ด้วย เพื่อให้คำพิพากษาที่ถึงที่สุด และผูกพันคู่ความแล้วมีลักษณะที่แก้ไขยาก ทำให้สิทธิหน้าที่ของคู่ความที่เกิดขึ้นตามคำพิพากษานั้นไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย ไม่เฉพาะในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ (substantive) เท่านั้น ยังรวมถึงผลผูกพันตามคำพิพากษาในส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีด้วย โดยแต่ละประเทศจะมีการจำกัดขอบเขตของการรื้อฟื้นคดีใหม่ไว้แตกต่างกัน ประเทศในระบบ (Common Law) มีการรับฟังข้อเท็จจริงโดยใช้ระบบลูกขุนซึ่งเป็นสามัญชนเข้ารับฟังข้อเท็จจริงในการพิจารณา ด้วยเหตุที่สามัญชนเหล่านี้ไม่ได้มีการฝึกฝนการรับฟังข้อเท็จจริงมาโดยเฉพาะเหมือนระบบการฟังข้อเท็จจริงโดยผู้พิพากษา ข้อเท็จจริงที่นำเสนอต่อคณะลูกขุนจึงต้องเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกันทางคดี โดยจะต้องรับฟังผ่านหลักเกณฑ์เคร่งครัดของกฎหมายวิธีพิจารณาความและกฎหมายลักษณะพยาน หากมีการ

⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 581, 628

นำเสนอข้อเท็จจริงที่ไม่ชอบต่อคณะลูกขุน กฎหมายและศาลของประเทศ Common Law จึงเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการแก้ไขข้อบกพร่องโดยศาลที่มีคำพิพากษาเอง เพราะจะเป็นศาลที่สามารถแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวได้ดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ที่ทราบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของคดีเป็นอย่างดี ส่วนคดีที่ไม่ได้พิจารณาโดยใช้ระบบลูกขุนนั้น ประเทศในระบบ Common Law โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาจะเปิดโอกาสให้แก้ไขคำพิพากษาได้น้อยเช่นเดียวกับประเทศ Civil Law ซึ่งศาลเป็นผู้ฟังข้อเท็จจริงเอง เพราะศาลสามารถแยกแยะวินิจฉัยพยานหลักฐานที่ไม่ชอบหรือการเอาเปรียบทางคดีออกจากข้อเท็จจริงก็ชอบด้วยกฎหมายแล้วรับฟังแต่ข้อเท็จจริงนั้น และคดีที่ไม่ได้พิจารณาโดยลูกขุนนี้สามารถแก้ไขคำพิพากษาโดยการอุทธรณ์ได้ง่ายกว่าคดีที่พิจารณาโดยลูกขุนเพราะไม่ต้องห้าม โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่เจ็ด ที่บัญญัติห้ามมิให้กระบวนการพิจารณาที่ทำโดยลูกขุนจะถูกตรวจสอบโดยวิธีการอื่นใด เว้นแต่จะเป็นวิธีการที่กำหนดโดยกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งก็คือ สามารถแก้ไขได้แต่เฉพาะการพิจารณาใหม่โดยลูกขุนเท่านั้น ซึ่งหากเป็นการพิจารณาโดยผู้พิพากษา(bench trial)ที่อุทธรณ์ได้ง่ายกว่าอยู่แล้ว กฎหมายจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้พิจารณาคดีใหม่กันง่ายๆ เพราะการพิจารณาคดีใหม่เป็นการบวนการที่สิ้นเปลืองทั้งเวลาและทรัพยากรของกระบวนการยุติธรรมมากกว่าการอุทธรณ์

3.3 เหตุในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

3.3.1 เหตุรื้อฟื้นเพราะคำพิพากษาทำโดยข้อเท็จจริงที่ไม่ชอบ

3.3.1.1 พยานหลักฐานใหม่

จากการศึกษาไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น ล้วนยอมรับให้มีการพิจารณาคดีใหม่ในกรณีที่มีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ด้วยกันทั้งสิ้นด้วยหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป

พยานหลักฐานใหม่ (Newly discovered evidence) ในความหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้วางหลักไว้ในคดี Marshall's U.S. Auto Supply. Inc v. Cashman (1940) ว่าคำร้องขอพิจารณาใหม่โดยอาศัยเหตุเรื่องพยานหลักฐานใหม่ต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่าพยานหลักฐานนั้นไม่ได้ปรากฏจนกระทั่งมีการพิจารณาคดีของศาล และเป็นพยานหลักฐานที่แสดงถึงข้อเท็จจริง ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ร้อง รวมทั้งต้องไม่ใช่เพียงพยานประกอบ พยานที่แสดงเพียงว่า

พยานอีกฝ่ายไม่น่าเชื่อถือและต้องเป็นพยานที่เป็นสาระสำคัญต่อคดีอันอาจทำให้ผลของคดีเปลี่ยนไป⁶

ทางด้านประเทศอังกฤษแต่เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่อนุญาตให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ จึงได้มีการวางหลักไว้ในคดี Ladd v. Marshall (1954) ว่าพยานหลักฐานใหม่จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่พบหลังจากคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ก่อนที่ศาลจะออกคำบังคับ ซึ่งเป็นไปได้ยากมากและให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้พิจารณาคำร้องนั้น โดยอาศัยหลักเกณฑ์ว่าด้วยการยื่นอุทธรณ์ ต่อมาในปี ค.ศ. 2000 ในคดี Stewart v. Engel ศาลอังกฤษได้ผ่อนคลายหลักการดังกล่าวลง โดยแม้ในคดีนี้ศาลจะไม่อนุญาตให้มีการพิจารณาคดีใหม่แต่ก็ได้ผ่อนปรนให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ในกรณีที่มีการฉ้อฉล ศาลโดยผู้เกี่ยวข้อง (fraud) หรือความผิดพลาดของศาลโดยอุบัติเหตุ หรือ Slip Rules⁷ จนเป็นผลให้ต่อมาในปี ค.ศ. 2002 ศาลได้มีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ในคดี Taylor v. Lawrence โดยให้ศาลมีอำนาจตรวจสอบคำพิพากษาของตนเองได้ แม้คำพิพากษานั้นจะถึงที่สุดไปแล้วก็ตาม คำพิพากษานี้อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่โดยไม่ได้อ้าง Slip Rule หรือ fraud อีกต่อไป

ข้อเท็จจริงในคดี Lawrence ได้ยื่นหนังสือขออนุญาตอุทธรณ์ (Permission to bring a fresh appeal) โดยอ้างว่ามีพยานหลักฐานปรากฏขึ้นใหม่ในกระบวนการพิจารณาว่าศาลได้แสดงต่อคู่ความว่าศาลได้เคยใช้บริการของทนายความ (Solicitors) มาเป็นเวลาหลายปีแล้ว อาจเกิดความลำเอียงได้ โดยไม่ได้มีการคัดค้านผู้พิพากษานั้นแต่อย่างใด ศาลอุทธรณ์ยกคำร้องซึ่งทำให้คดีนั้นถึงที่สุดไป แต่ศาลอุทธรณ์ยังกล่าวต่อไปอีกว่าเป็นอำนาจของศาลชั้นต้นเองในการตรวจสอบความถูกต้องของคดีตนเองและมีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ จึงเห็นได้ว่าประเทศอังกฤษก็อนุญาตให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่โดยอาศัยการพบพยานหลักฐานใหม่ได้

ในประเทศฝรั่งเศสก็เปิดโอกาสให้การค้นพบพยานหลักฐานใหม่มาเป็นเหตุรื้อฟื้นคดีได้โดยใช้กระบวนการ Revision⁸ แต่พยานหลักฐานนั้นไม่ได้นำมาเสนอต่อศาลก่อนคดีถึงที่สุดไม่ได้เกิดจากความผิดของผู้ร้องขอพิจารณาคดีใหม่ หรือโดยเหตุที่ผู้มีส่วนผิดอยู่ด้วย

ในประเทศเยอรมันไม่ได้อนุญาตให้พยานหลักฐานทุกชนิดสามารถนำมาเป็นเหตุรื้อฟื้นคดีได้ แต่อนุญาตเฉพาะพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นพยานเอกสารหรือคำพิพากษา

⁶Wright, Charles Alan, **The law of federal Court**, 4 edition, (st. Paul Min-West Publishing,, 1983), p. 726

⁷Neil Andrew, **English Civil Procedure**, (Oxford University Press), p. 961

⁸ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 595

บรรทัดฐานเท่านั้นที่จะนำไปรื้อฟื้นคดีโดยวิธีการ Nichtigkeitsklage ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 579, 580* เพราะเป็นพยานหลักฐานที่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะนำมาอ้างให้ผลคดีเปลี่ยนไปซึ่งหากเป็นพยานบุคคลอาจเป็นการยากที่จะนำมาอ้างอิงหรือมีการปรุงแต่งได้

ประเทศญี่ปุ่นเปิดโอกาสให้นำพยานหลักฐานใหม่เข้ารื้อฟื้นคดีได้อย่างกว้างขวาง โดยวิธีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ที่เรียกว่า Saishin พยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคล หรือแม้กระทั่งคำพิพากษาทั้งในคดีแพ่ง คดีอาญาหรือคดีปกครองที่ศาลใช้เป็นหลักในการตัดสินคดีนั้นถูกกลับหรือแก้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 338 (6) (7) (8) ก็สามารถนำมาเป็นเหตุในการแก้ไขคำพิพากษาได้ จะเห็นได้ว่าในหมู่ประเทศในกลุ่ม Civil Law นี้ ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เปิดโอกาสให้มีการแก้ไขคำพิพากษาโดยอาศัยพยานหลักฐานใหม่ได้อย่างกว้างขวางที่สุด

3.3.1.2 พยานหลักฐานในคดีเดิมเป็นเท็จ

การที่พยานหลักฐานในคดีเดิมเป็นเท็จ เป็นการที่ศาลพิพากษาคดีโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ไม่ชอบอย่างหนึ่ง ทำให้ผลของคดีนั้นผิดพลาด ซึ่งหากวิเคราะห์กันตามความเป็นจริง การที่พยานหลักฐานในคดีเดิมเป็นเท็จและจะยกขึ้นรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้นั้น ก็คือการปรากฏหลักฐานที่น่าเชื่อถือขึ้นใหม่ขัดกับพยานหลักฐานในคดีเดิม ดังนั้นการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพราะพยานหลักฐานในคดีเดิมเป็นเท็จ จึงเป็นการค้นพบพยานหลักฐานใหม่อย่างหนึ่งดังที่ได้กล่าวมาในข้อ 3.3.1.1 นั้นเอง หลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการค้นพบพยานหลักฐานใหม่จึงต้องนำมาใช้กับกรณีพยานเท็จนี้ด้วย แต่กฎหมายของประเทศต่าง ๆ นิยมบัญญัติเหตุพยานหลักฐานเท็จนี้เป็นอีกข้อหนึ่งต่างหากจากการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ เพราะการที่พยานหลักฐานในคดีเดิมเป็นเท็จเป็นผลมาจากการนำสืบของกลุ่มความฝ่ายหนึ่ง เป็นความผิดพลาดในคำพิพากษาที่เกิดจากความผิดของกลุ่มความที่อ้างพยานหลักฐานนั้นต่างจากการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ที่ไม่มีพยานหลักฐานนั้นในคดีมาก่อน โดยไม่ปรากฏว่าเป็นความผิดของกลุ่มความฝ่ายใด

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสหพันธรัฐเยอรมัน มาตรา 580 แปลโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์ แปลไว้ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง การขอให้พิจารณาใหม่ในชั้นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ของนางสาวเกศสุดา มุสิกpapan ปี พ.ศ.2546 นำมาใช้ในงานวิชาการเป็นครั้งที่สอง

ประเทศในกลุ่ม Common Law จัดกรณีพยานหลักฐานในคดีเดิมเป็นเท็จ นี้อยู่ในหัวข้อรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพราะฉ้อฉล (fraud) เพราะมองว่าการนำสืบพยานเท็จ เป็นความไม่สุจริตของคู่ความ ส่วนประเทศระบบ Civil Law ไม่ว่าจะประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ล้วนบัญญัติให้เหตุพยานหลักฐานในคดีเดิมเป็นเท็จ เป็นกรณีที่จะมีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทั้งสิ้น แต่แตกต่างกันตรงที่ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ข้อกล่าวอ้างดังกล่าว จะต้องมีการพิพากษาเป็นที่ยุติแล้ว เช่น มีการตัดสินคดีอาญาแล้วว่าพยานได้ให้การเท็จ ในขณะที่ประเทศ Common Law ไม่จำเป็นต้องมีการพิพากษาเป็นที่ยุติเสียก่อน

3.3.1.3 ผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาด

การที่ผู้พิพากษาหรือลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาดก็คือการที่กระบวนการพิจารณารับฟังพยานหลักฐานที่นำเสนอข้อเท็จจริงที่ไม่ตรงต่อความจริงเข้ามาในการพิจารณาและส่งผลให้ผลของคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไป ในที่นี้รวมถึงการที่ผู้พิพากษาไม่ได้พิจารณาข้อเท็จจริงที่สำคัญบางอย่างในคดีด้วย เช่น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 338 (9) บัญญัติให้การที่ผู้พิพากษาไม่ได้พิจารณาข้อเท็จจริงที่สำคัญในคดี เป็นเหตุพิจารณาคดีใหม่ได้เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส มาตรา 595 (3) (4) ซึ่งบัญญัติให้การรับฟังข้อเท็จจริงที่ภายหลังปรากฏว่าผิดพลาดเป็นเหตุที่จะให้มีการพิจารณาใหม่ *recours en revision* ได้

กรณีลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาด ประเทศที่ใช้การรับฟังข้อเท็จจริงโดยระบบลูกขุนเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขคำพิพากษาที่เกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงหรือการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานผิดพลาด (*Error in jury's weighting evidence*) ไว้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขโดยศาลที่มีคำพิพากษานั้นเอง เงื่อนไขที่ศาลสั่งให้มีการแก้ไขได้เพียงเพราะศาลมีความเห็นอย่างแน่ชัดว่าการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของลูกขุนผิดพลาด⁹ และสามารถสั่งให้แก้ไขได้หลายเรื่องเป็นต้นว่า ค่าเสียหายมากเกินไปหรือน้อยเกินไป การส่งลดค่าเสียหาย (*remitter*) มากเกินไปหรือน้อยเกินไป แม้กระทั่งดุลยพินิจในการเชื่อถือนพยานหลักฐานของลูกขุน (*credibility*) ส่วนการแก้ไขโดยศาลสูงนั้นทำได้จำกัดเพราะเห็นว่าการแก้ไขดังกล่าวจะเป็นการกระทบต่อหลักอุทธรณ์ฎีกา โดยศาลสูง

⁹Gene R. Shreve, *Understanding Civil Procedure* (Bloomington : Times Mirror Books, 1994) p. 410

จะสามารถแก้ไขคำพิพากษาได้เฉพาะกรณีคำพิพากษานั้นไม่ชอบ¹⁰ เช่น พิพากษาให้ค่าเสียหายเกิน
ขั้นสูงสุดที่กฎหมายอนุญาต (Maximum Limit) หรือต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำไปมาก (Minimum Limit)
ไม่มีอำนาจแก้ไขเกี่ยวกับความเหมาะสมของการใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานของลูกขุน

ในคดีที่ไม่ใช้ลูกขุนหากผู้พิพากษาได้รับฟังข้อเท็จจริงผิดพลาด กฎหมาย
เปิดโอกาสให้แก้ไขความผิดพลาดจากกรณีได้น้อยมาก ประเทศสหรัฐอเมริกาอนุญาตให้แก้ไข
ได้เฉพาะเป็นความผิดพลาดที่จะมีผลเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้หรือ Clearly erroneous ตาม Rules
52 (2) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หากเป็นศาลในประเทศอังกฤษเปิดโอกาสให้แก้ไข
ได้เพียงเพราะคำพิพากษาขัดต่อเหตุผล ตามหลัก Wednesbury Principle เท่านั้น กล่าวคือ
คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ไม่มีเหตุผลที่ฟังขึ้นสนับสนุน ไม่ระบุเหตุผล หรือมีเหตุผลแต่เป็นเหตุผลที่
ศาลเห็นว่าไร้สาระ เช่น ศาลสั่งจำเลยจ่ายค่าจ้างแก่โจทก์สัปดาห์ละเพียง 4 ปอนด์ ไม่เป็นไปตาม
อัตราค่าแรงขั้นต่ำโดยไม่มีเหตุผลที่รับฟังได้¹¹ เป็นต้น

3.3.2 เหตุหรือพื้นเพราะคำพิพากษาไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เหตุหรือพื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ที่ได้อ้างมาแล้วในข้อก่อน ๆ เป็นเหตุหรือพื้น
เกี่ยวกับปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งในคดีแต่ละคดีจะประกอบด้วยการพิจารณาวินิจฉัยทั้งข้อเท็จจริงและ
ข้อกฎหมาย ในเมื่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเพราะข้อเท็จจริงกฎหมายอนุญาตให้มีการแก้ไข
คำพิพากษาภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วได้ ความผิดพลาดในข้อกฎหมายกฎหมายก็เปิดโอกาส
ให้แก้ไขได้เช่นกัน แต่จะแก้ไขได้มากน้อยต่างกันอย่างไรขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายของแต่ละ
ประเทศ

3.3.2.1 ผู้พิพากษาวินิจฉัยข้อกฎหมายผิดพลาด

การที่ผู้พิพากษาซึ่งเป็นบุคลากรธรรมดา แม้จะเป็นผู้ทรงความรู้ด้าน
กฎหมายก็อาจวินิจฉัยข้อกฎหมายผิดพลาดได้เช่นกัน ประเทศต่าง ๆ จึงบัญญัติทางแก้ไขกรณีมีการ
วินิจฉัยข้อกฎหมายผิดพลาดนี้ไว้ต่าง ๆ กัน ส่วนใหญ่จะอนุญาตให้แก้ไขได้ด้วยการอุทธรณ์ แต่ก็มี
บางประเทศบัญญัติทางแก้ไขโดยอนุญาตให้แก้ไขได้แม้คดีจะถึงที่สุดซึ่งอยู่ในขอบเขตการศึกษา

¹⁰Wright, Charles Alan, *The law of federal Court*, Ibid. p. 755

¹¹R.B. Civil Service Appeal Board (1991)

ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 338* บัญญัติให้หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้เมื่อปรากฏว่า (1) ศาลที่ทำคำพิพากษาไม่ได้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายและ (10) ถ้าคำพิพากษาทำขึ้นขัดกับคำพิพากษาบรรทัดฐานอื่น

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 338

(1) For any one of the following reasons, except where the party has in an appeal pleaded it or knowingly has not pleaded it, a final judgement which has become conclusive may be appealed against in the form of a motion for a new trial:-

1. If the Court which gave judgement was not so constituted as the law prescribed;
2. If a Judge who was precluded by law from participating in the decision participated therein;
3. If the legal representative or process-attorney or agent was not vested with the necessary power to do acts of procedure;
4. If a Judge who participated in the decision was guilty of an offence relating to his official duties in connection with the case tried before him;
5. If the party by a criminally punishable act of another person was led to make a confession or prevented from producing a means of attack or defense calculated to affect the decision;
6. If a document or any other object which was produced in evidence and on which the judgement was based was a forged or fraudulently altered matter;
7. If the judgement was based on a false statement of a witness, expert, or interpreter or a sworn party or legal representative;
8. If a civil or criminal judgement or any other judicial decision or an administrative decision on which the judgement was based has been altered by a subsequent judicial or administrative decision;
9. If no adjudication was made of a material fact which would have affected the judgement;
10. If the judgement appealed against conflicts with a conclusive judgement previously pronounced.

ในประเทศฝรั่งเศสมีกระบวนการพิจารณาพิเศษที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีที่ไม่พอใจในผลของคำพิพากษายื่นคำร้อง *Pourvoi** ต่อศาลสูงสุด *Cour de Cassation* เพื่อให้ศาลพิจารณาทบทวนความผิดพลาดในปัญหาข้อกฎหมายในคดีที่ไม่สามารถอุทธรณ์ได้อีกแล้ว โดยยื่นคำร้องดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์ เมื่อศาลสูงได้รับคำร้องก็จะพิจารณาคำร้องแต่ในปัญหาข้อกฎหมาย ถ้าเห็นว่าคำพิพากษานั้นไม่ชอบก็จะออกคำสั่งยกเลิกคำพิพากษา *Cassation* (คำสั่งนี้เป็นที่มาของชื่อศาล) ออกมา แต่คำพิพากษาดังกล่าวยังไม่ผลบังคับต่อคู่กรณีและไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกา หรือขอพิจารณาใหม่ *Révision* ได้ ต่อมาศาลสูงจะส่งคำพิพากษาดังกล่าวไปยังศาลชั้นต้นที่อยู่ในเขตอำนาจ *Cour de appel* เพื่อพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งหมดทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย กระบวนการพิจารณานี้เรียกว่า *Jurisdiction de renvoi* โดยศาลนี้ไม่จำเป็นต้องฟังข้อเท็จจริงหรือมีความเห็นในข้อกฎหมายเช่นเดียวกับศาล *Cour de Cassation* แต่ในกรณีที่ศาลนี้มีความเห็นในข้อกฎหมายขัดกับศาล *Cassation* คดีจะถูกส่งมาดำเนินการ *Jurisdiction de renvoi* อีกครั้ง โดยศาลอุทธรณ์อื่น คำพิพากษาในครั้งหลังนี้จะต้องตีความข้อกฎหมายเช่นเดียวกันศาลสูงสุด คำพิพากษาของศาลชั้นอุทธรณ์ไม่ว่าจะเป็น *Jurisdiction de renvoi* ครั้งแรกที่เห็นตรงกับ *Cour de Cassation* หรือครั้งที่สองจะผูกพันคู่ความและถึงที่สุด

วิธีการดังกล่าวนี้เป็นวิธีการแก้ปัญหาคความผิดพลาด ในข้อกฎหมายที่มีประโยชน์มากเพราะนอกจากจะเป็นการแก้ปัญหาคในคำพิพากษานั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้รับการพิจารณาตัดสินปัญหาข้อกฎหมายโดยศาลสูงหลายขั้นตอน ยังเป็นการประกาศ

(2) In the case of 4, 5, 6, or 7 of the preceding Sub-Section, a motion for a new trial may be made only when a judgement of conviction or a decision imposing a non-criminal fine has become conclusive in regard to the punishable act, or when a conclusive judgement of conviction or a decision imposing a non-criminal fine cannot be obtained for a reason other than the lack of evidence.

(3) If judgement on the subject-matter of the action was given by the Court of second resort, a motion for a new trial against the judgement given by the Court of first instance cannot be made.

* การยื่นคำร้องต่อศาลสูงสุดของประเทศฝรั่งเศสไม่ใช่การอุทธรณ์เหมือนคดีสามัญทั่วไปซึ่งเรียกคำคู่ความที่ยื่นว่า *Appel* หรือ *Recours*

Declaratory แนวทางการตีความกฎหมายของประเทศให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
 อย่างเป็นทางการอีกด้วย

ประเทศระบบ Common Law การผิดพลาดโดยผู้พิพากษาตีความปัญหา
 ข้อกฎหมายนี้ ส่วนใหญ่จะเยียวยาโดยวิธีการอุทธรณ์ฎีกา การอุทธรณ์ในข้อกฎหมายศาลสูงสุด
 ของประเทศเหล่านี้ ไม่ถือเป็นการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามขอบเขตของวิทยานิพนธ์ เพราะ
 วัตถุประสงค์ไม่ใช่เป็นการแก้ไขความผิดพลาดที่เกิดในคดี คดีที่จะได้รับการพิจารณาโดย
 ศาลสูงสุดไม่ว่าจะเป็น House of Lords หรือ US Supreme Court จะเป็นคดีที่ได้รับการอนุญาตจาก
 ศาลนั้น ๆเอง เนื่องจากเห็นว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญสมควรได้รับการวางหลักโดยคำ
 พิพากษาศาลสูงสุด ไม่ใช่ว่าทุกคดีที่มีข้อผิดพลาดจะสามารถแก้ไขด้วยการอุทธรณ์ศาลสูงสุดได้
 แม้ว่าจะเป็นกรณีการพิจารณาแต่เฉพาะในข้อกฎหมายเหมือนกับการยื่นอุทธรณ์ (Pourvoi) ต่อศาล Cour
 de Casation ของประเทศฝรั่งเศสก็ตาม การอุทธรณ์ต่อศาลสูงสุดของประเทศ Common Law จึงมี
 วัตถุประสงค์เพียงประกาศการใช้กฎหมายหรือวางหลักเกณฑ์ใหม่ ๆ เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในประเทศอังกฤษได้วางหลักไว้ในคดี Stewart v. Engel
 (2001) ซึ่งคู่ความยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ (Re-open) โดยอ้างว่าผู้พิพากษาศาลแพ่งปรับ
 กฎหมายผิดและไม่นำพาคำพิพากษาบรรทัดฐาน (overlooked authorities) ศาลอุทธรณ์ยกคำร้อง
 ดังกล่าว แต่ก็ได้วางหลักไว้ว่าการอนุญาตให้พิจารณาใหม่ในปัญหาข้อกฎหมายสามารถทำได้เมื่อ

- (1) มีคำพิพากษาบรรทัดฐานใหม่กลับกฎหมายเดิมอย่างกะทันหัน
- (2) ศาลเห็นข้อผิดพลาดนั้นไม่ว่าจะเห็นเองหรือโดยคำแนะนำของ

ทนายความว่ามีความผิดพลาดเกิดขึ้น

ด้วยผลของคดีดังกล่าวประเทศอังกฤษจึงสามารถแก้ไขข้อกฎหมาย
 ที่ผิดพลาดได้ เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา Rule 60 (b) (6) ตอนท้ายกำหนดเหตุขอปลดจาก
 คำพิพากษา (Extraordinary Relief) ว่า “เหตุอื่นซึ่งมีเหตุผลเพียงพอที่จะขอหลุดพ้นจากคำพิพากษา
 ได้” ซึ่งก็น่าจะนำไปใช้กับกรณีผู้พิพากษาวินิจฉัยข้อกฎหมายผิดได้ด้วย

* กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแม่แบบประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อ 60.

Relief from Judgment or Order

(a) Clerical Mistakes.

Clerical mistakes in judgments, orders or other parts of the record and errors therein arising from
 oversight or omission may be corrected by the court at any time of its own initiative or on the

3.3.2.2 มีการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานภายหลัง

ประเทศระบบ Civil Law แม้จะไม่ใช้ระบบ Precedent เหมือนกับประเทศ Common Law ก็ตาม แต่ทุกประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศฝรั่งเศส สหพันธรัฐเยอรมัน ประเทศญี่ปุ่น* ล้วนบัญญัติว่าการที่ศาลเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานคำพิพากษาเป็นเหตุรื้อฟื้นคดีขึ้น

motion of any party and after such notice, if any, as the court orders. During the pendency of an appeal, such mistakes may be so corrected before the appeal is docketed in the appellate court, and thereafter while the appeal is pending may be so corrected with leave of the appellate court.

(b) Mistakes; Inadvertence; Excusable Neglect; Newly Discovered Evidence; Fraud, Etc.

On motion and upon such terms as are just, the court may relieve a party or a party's legal representative from a final judgment, order, or proceeding for the following reasons: (1) mistake, inadvertence, surprise, or excusable neglect; (2) newly discovered evidence which by due diligence could not have been discovered in time to move for a new trial under Rule 59(b); (3) fraud (whether heretofore denominated intrinsic or extrinsic), misrepresentation, or other misconduct of an adverse party; (4) the judgment is void; (5) the judgment has been satisfied, released, or discharged, or a prior judgment upon which it is based has been reversed or otherwise vacated, or it is no longer equitable that the judgment should have prospective application; or (6) **any other reason justifying relief from the operation of the judgment.** The motion shall be made within a reasonable time, and for reasons (1), (2), and (3) not more than one year after the judgment, order, or proceeding was entered or taken. A motion under this subdivision (b) does not affect the finality of a judgment or suspend its operation. This rule does not limit the power of a court to entertain an independent action to relieve a party from a judgment, order, or proceeding, or to grant relief to a defendant not actually personally notified as provided in Title 28, U.S.C., § 1655, or to set aside a judgment for fraud upon the court. Writs of Coram nobis, Coram vobis, Audita querela, and bills of review and bills in the nature of a bill of review, are abolished, and the procedure for obtaining any relief from a judgment shall be by motion as prescribed in these rules or by an independent action.

* ประเทศฝรั่งเศส บัญญัติไว้ในมาตรา 618 ประกอบกับบทบัญญัติเกี่ยวกับ Cour de Cassation ประเทศเยอรมันบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 580 (6) (7)

พิจารณาใหม่ได้ แม้ว่าคำพิพากษาบรรทัดฐานของประเทศเหล่านี้จะไม่มีผลเป็นกฎหมายเหมือนคำพิพากษาของศาล Common Law ก็ตาม

ประเทศในกลุ่ม Common Law ใช้หลัก Precedent คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นกฎหมาย ประเทศอังกฤษเมื่อคำพิพากษาบรรทัดฐานเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันดังที่กล่าวมาแล้วในคดี *Stewart v. Engel* ในข้อ 3.3.2.1 หรือประเทศสหรัฐอเมริกา ตามข้อ 60 (b) (5) จึงบัญญัติให้เป็นเหตุหรือพื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้เช่นเดียวกัน

3.3.3 เหตุหรือพื้นเพราะกระบวนการพิจารณาขัดต่อการพิจารณาโดยเป็นธรรม

เหตุพิจารณาคดีใหม่ไม่ว่าจะเป็นเพราะข้อเท็จจริงในคดีไม่ชอบ หรือเพราะคำพิพากษาไม่ชอบด้วยกฎหมายล้วนเป็นเหตุหรือพื้นคดีเพราะความผิดพลาดเนื้อหาสาระของคำพิพากษา แต่ในการพิจารณาคดีความผิดพลาดอาจเกิดจากกระบวนการวิธีพิจารณาความก็ได้

วิธีพิจารณาความของทุกประเทศล้วนมุ่งให้เกิดความเป็นธรรมต่อคดี หากกระบวนการพิจารณาผิดพลาดทำให้คดีเสียความยุติธรรมไป ทุกประเทศล้วนต้องการที่จะแก้ไขและมักเปิดโอกาสให้แก้ไขได้ด้วยวิธีการพิเศษกว่าการอุทธรณ์ฎีกาซึ่งเป็นวิธีปกติธรรมดา ไม่ว่าจะอ้างว่าเป็นเรื่องความสงบเรียบร้อย Public order หรือเป็นเรื่องขัดต่อหลักความเป็นธรรมตามธรรมชาติ Natural Justice ก็ตาม เพราะคำพิพากษาที่ไม่ยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นเพราะเนื้อหาสาระของคำพิพากษาหรือกระบวนการพิจารณาคดีก็ส่งผลกระทบต่อความศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน

3.3.3.1 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาไม่เป็นกลาง

ผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดคดี ผู้พิพากษาจึงต้องมีความเป็นกลาง มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะชี้ขาดคดีได้ หากผู้พิพากษามีพฤติการณ์ไม่เป็นกลาง เช่น เคยใช้บริการของทนายคู่ความฝ่ายหนึ่งมาแล้วหลายครั้งโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ในคดี *Taylor v. Lawrence* (2002) หรือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 338 (2) และ

ประเทศญี่ปุ่นบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 338 (8) (10) (กรณาคู่ภาคผนวก)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสหพันธรัฐเยอรมัน มาตรา 579 (2) ผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้านมีส่วนในการตัดสิน ล้วนเป็นเหตุให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรา 579 (3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง สหพันธรัฐเยอรมัน อนุญาตให้ยกเลิกคำพิพากษา Nichtigkeitsklabe ได้ หากผู้พิพากษาคณะหนึ่งในองค์คณะทำไม่ชอบด้วยกระบวนการพิจารณาตามกฎหมายโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่าการกระทำนั้นเป็นเหตุให้คำพิพากษาไม่ชอบด้วย แสดงให้เห็นว่าแม้ไม่ปรากฏว่าทำให้เนื้อหาในคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นเหตุให้คำพิพากษานั้นไม่ชอบแล้ว ดังนั้นในกรณีที่ผู้พิพากษาทุจริตหรือเข้ามีส่วนได้เสียในคดีจึงยังต้องเป็นเหตุให้แก้ไขคำพิพากษาได้ ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 580 (5) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสหพันธรัฐเยอรมันและมาตรา 338 (4) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งญี่ปุ่น

ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เพราะผู้พิพากษาทุจริต น่าจะถือว่าขัดต่อหลัก Natural Justice ซึ่งศาลสูงสามารถหยิบยกขึ้นพิจารณาใหม่ได้เช่นกันดังเช่นในคดี In re Granjury Proceedings (9th Cir, 1996) หรือในคดี William Mcnamara v. Steve Cooley, et al ซึ่งมีคำร้องขอยกเลิกกระบวนการพิจารณาทั้งหมด โดยอ้างว่าผู้พิพากษา Ronale Lew รับสินบน ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีคำตัดสิน

ลูกขุน

เมื่อผู้พิพากษามีหน้าที่ทำความยุติธรรมให้ปรากฏระหว่างคู่กรณี โดยปราศจากความชักช้าหรือค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น ลูกขุนซึ่งเป็นผู้ค้นหาความจริงก็ต้องปฏิบัติดังกล่าวเช่นกัน หากปรากฏความยุติธรรมขึ้นในคำพิพากษา คำพิพากษานั้นก็จำเป็นจะต้องถูกแก้ไข¹² เช่น ในคดี In re Beverly Hills Five Litigation (6th Cir 1982) ศาลสหพันธรัฐมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ เพราะปรากฏว่ามีลูกขุนคนหนึ่งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการต่อสายไฟฟ้าในบ้านของตนขัดกับความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญต่อคณะลูกขุนในการพิจารณา เพราะการแสดงความความคิดเห็นดังกล่าวก้าวล่วงขอบเขตของการแสดงความเห็นโดยทั่วไปของบุคคล ซึ่งอาจก่อให้เกิดลูกขุนคนอื่นคล้อยตามความคิดเห็นของตนและเกิดอคติในการตัดสินได้

อย่างไรก็ตามคณะลูกขุนไม่สามารถหยิบยกข้อผิดพลาดในคำวินิจฉัยของตนเองขึ้นเพื่อให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ เป็นอำนาจเด็ดขาดของศาลที่จะชี้ขาดว่าข้อผิดพลาดนั้นกระทบต่อความยุติธรรมหรือไม่ เพราะการประชุมปรึกษาคดีของคณะลูกขุนต้องกระทำเป็นการลับลูกขุนไม่สามารถเปิดเผยข้อเท็จจริงในการประชุมปรึกษาคดีได้เมื่อไม่สามารถเปิดเผยข้อเท็จจริง

¹² คำกล่าวของผู้พิพากษา Kennedy ในคดี Igwemma v. Chief Constable of Greater Manchester (Court of Appeal 2001).

ได้จึงไม่อาจหยิบยกข้อเท็จจริงดังกล่าวมาทำลายคำวินิจฉัยของคนได้ แม้คณะลูกขุนจะเข้าใจคำถามของศาลผิด ทำให้มีคำสั่งผิดไปและหัวหน้าลูกขุนได้แถลงต่อศาลขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ หากศาลเห็นว่าไปกระทบต่อความยุติธรรมก็มีคำสั่งไม่อนุญาตได้¹³

3.3.3.2 กระบวนพิจารณาที่ผิดพลาดทำให้คดีขาดความเป็นกลาง

กระบวนพิจารณาที่ทำให้คดีขาดความเป็นกลางสามารถขอเพิกถอนคำพิพากษาหรือรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ เป็นต้นว่า อำนาจของผู้แทนคดีหรือทนายความบกพร่อง¹⁴ ผู้พิพากษานั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะ คู่กรณีที่จะถูกบังคับตามคำพิพากษาไม่มีตัวแทนหรือทนายความอยู่ในคดีโดยไม่มีการพิสูจน์โดยชัดเจนหรือโดยปริยายว่าคู่ความนั้นได้รับหมายเรียกแล้ว¹⁵ หรือตามมาตรา 595 (4) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส อนุญาตให้ Révision ได้หากปรากฏว่า การยื่นขึ้น การพิจารณา ถ้อยคำ ที่ให้ในศาลได้กระทำโดยผิดพลาด เป็นต้น

ในประเทศ Common Law การจะรื้อฟื้นคำพิพากษาขึ้นแก้ไขโดยกระบวนพิจารณาที่ผิดระเบียบหรือไม่จะต้องวิเคราะห์โดยดุลยพินิจของศาลว่าการผิดระเบียบนั้นจะทำให้คำพิพากษามีผลเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ หากไม่เปลี่ยนแปลง ข้อผิดพลาดนั้นก็อาจหยิบยกขึ้นมาลบล้างคำพิพากษาได้ หรือที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกว่า Harmless Errors กระบวนพิจารณาที่ผิดพลาดซึ่งมีผลทำให้คำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไปและอาจขอปลดจากคำพิพากษา (Relief from Judgment or Order) ได้เช่น ศาลรับหรือปฏิเสธที่จะฟังพยานหลักฐาน โดยมีขอบด้วยกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐาน¹⁶ ศาลรับพิจารณาคดีที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจศาล¹⁷ หรือลูกขุนพิจารณาคดีอย่างมีอคติเข้าข้างคู่ความฝ่ายหนึ่งตามที่ทนายความพูดโน้มน้าว¹⁸

อย่างไรก็ตามถ้ากระบวนพิจารณาที่ผิดพลาดนั้นร้ายแรงถึงขนาดขัดต่อสิทธิในการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมตามหลัก Natural Justice ของประเทศอังกฤษหรือขัดต่อสิทธิ

¹³ ศาลประเทศอังกฤษ *Igwemma v. Chief Constable of Greater Manchester* (Court of Appeal 2001).

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 338.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสหพันธรัฐเยอรมัน มาตรา 579.

¹⁶ *Met. Ry. Co. v. Wright* (1886).

¹⁷ *Anisminic Ltd v. Foreign Compensation Commissions* (1969).

¹⁸ *Rojas v. Richardson* (5th Cir. 1983).

ตามรัฐธรรมนูญตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา สามารถหีบยกคดีนั้นขึ้นแก้ไขได้ทันทีโดยไม่ต้องพิจารณาว่ากระบวนการพิจารณานั้นจะทำให้คำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ เช่น กระบวนการพิจารณาคัดต่อสิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ (Right to be heard) ดังเช่นในคดี Sanders v. Union Pacific Railroad co. (9th cir 1999) สิทธิที่จะได้รับคำแนะนำจากศาล (Right to be Informed) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลาง (Right to meet impartial judgment) เป็นต้น

3.3.4 เหตุรื้อฟื้นเพราะคำพิพากษาคัดต่อความสงบเรียบร้อย

ในประเทศญี่ปุ่นและประเทศเยอรมัน การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แม้จะบัญญัติขึ้นตอนและวิธีการไว้อย่างละเอียดครอบคลุม แต่ในทางปฏิบัติมีการร้องขอและคดีที่ศาลจะอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีโดยอาศัยวิธีการดังกล่าวมีน้อยมาก จนแทบจะไม่ปรากฏว่าได้ใช้เลย เพราะศาลเยอรมันเห็นว่าควรตีความบทบัญญัติอย่างเคร่งครัดไม่ควรอนุโลมไปใช้ในกรณีใหม่ ๆ ด้วย อย่างไรก็ตามประเทศทั้งสองมีบทบัญญัติอื่นให้อำนาจแก้ไขคำพิพากษาเพราะขัดต่อความสงบเรียบร้อยได้

ประเทศเยอรมันมีบทบัญญัติเรื่อง Reichsgericht ซึ่งเป็นบทกฎหมายเก่าแก่ในประมวลกฎหมายแพ่งมาตรา 826 เปิดโอกาสให้จำเลยฟ้องโจทก์ที่ชนะคดีและคดีถึงที่สุดไปแล้วเพื่อเรียกเงินที่ได้รับไปตามคำพิพากษาก่อน พร้อมทั้งสำเนาคำพิพากษาและหนังสือรับรองจากศาลว่าตนเองไม่มีความผิดรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีหลังนี้ได้เพราะคำพิพากษาในคดีก่อนเกิดขึ้นเพราะโจทก์ฉ้อฉล ปิดบังทำลายพยานเอกสารหรือโดยเหตุเพราะการนำคำพิพากษาคดีนั้นมาบังคับกับตนจะเป็นละเมิดตามกฎหมายแพ่ง โดยมีหลักเกณฑ์สองประการ หนึ่ง โจทก์รู้ว่าคำพิพากษาที่เป็นประโยชน์แก่ตนนั้นเกิดขึ้นโดยไม่ชอบ ประการที่สอง มีพฤติการณ์บางอย่างเกิดขึ้นแสดงถึงความน่าตำหนิต่างศีลธรรม ในการที่โจทก์นำคำพิพากษานั้นมาบังคับคดี ต่อเมื่อมีการบังคับคดีแล้วผู้เสียหายจึงจะฟ้องโจทก์ตามหลัก Reichsgericht ได้

แต่เดิมหลักการนี้เป็นเหตุรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามมาตรา 580 (Restitutionsklage) ได้ด้วย แต่หลังจากศาลเยอรมันมีความเห็นว่าควรตีความบทบัญญัติมาตรา 580 อย่างเคร่งครัดดังที่กล่าวมาแล้วตอนต้น ในการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงได้ตัด

* ประมวลกฎหมายแพ่งสหพันธรัฐเยอรมัน มาตรา 826 [Willful damage contrary to public policy] A person who willfully causes damage to another in a manner contrary to public policy is bound to compensate the other for the damage.

การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เพราะคำพิพากษาขัดต่อความสงบเรียบร้อยออกจากบทบัญญัติ มาตรา 580¹⁹ อย่างไรก็ตามหลักการนี้ก็ยังสามารถทำลายคำพิพากษาที่เกิดขึ้นโดยไม่ชอบได้ จึงถือเป็นเหตุหนึ่งในการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามความหมายของวิทยานิพนธ์นี้

ในประเทศญี่ปุ่นศาลสามารถยับยั้งความสงบเรียบร้อยขึ้น ยกคำพิพากษาหรือพิพากษาว่าคดีเป็นโมฆะได้เองทั้งยังมีคำพิพากษาใหม่ในคดีนั้นได้ด้วย

เช่น ศาลอุทธรณ์สามารถยับยั้งกว่าพฤติการณ์ที่โจทก์ให้จำเลยกู้เงินโดยให้บุตรสาวจำเลยซึ่งอายุไม่เกิน 16 ปี ไปทำงานในไนต์คลับของโจทก์ซึ่งพยานหลักฐานยังสนับสนุนอยู่ว่าทำงานตำแหน่งใด เพื่อหักเงินครึ่งหนึ่งของเงินเดือนให้โจทก์ เมื่อทำงานครบเวลาแล้วโจทก์กลับอ้างว่าเงินที่หักไปนั้นเป็นเพียงค่าชดเชยโมโนของบุตรสาวจำเลยเท่านั้น หนี้เงินกู้ยืมยังไม่ได้มีการชดใช้และฟ้องเป็นคดีนี้ ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน คำพิพากษาศาลชั้นต้นเป็นโมฆะ พิพากษาใหม่เป็นยกฟ้องและให้ความเป็นโมฆะมีไปถึงผู้ค้ำประกันเงินกู้ด้วย²¹ จะเห็นได้ว่าการใช้เหตุความสงบเรียบร้อยของญี่ปุ่นต่างกับสหพันธรัฐเยอรมันซึ่งศาลยับยั้งขึ้นพิจารณาเองไม่ได้ ทั้งยังทำได้เพียงให้ใช้ค่าเสียหายไม่สามารถแก้ไขคำพิพากษาในคดีเดิมได้

3.4 ผลของคำสั่งพิจารณาคดีใหม่

3.4.1 วิธีการพิจารณาคดี

ดังที่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าการพิจารณาคดีใหม่สามารถเริ่มคดีได้โดยศาลเอง เป็นผู้หยิบยกขึ้นกับคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียเป็นผู้ร้องขอ

กรณีศาลเป็นผู้หยิบยกคดีขึ้นพิจารณาเอง การพิจารณาจะไม่มีขั้นตอนยุ่งยากอะไร เพราะศาลจะมีคำสั่งแก้ไขข้อผิดพลาดในคำพิพากษาไปเลยทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นการมีคำพิพากษา

¹⁹E.J. Cohn, Manual of German Law, (London: Oceana Publication, Inc) 1971, p. 216-217.

* ²⁰ประมวลกฎหมายแพ่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 90 A juristic act which has for its object such matters as are contrary to public policy or good morals is null and void.

²¹Fujita v. Okazaki, (Supreme Court. 1955).

ใหม่ในคดีนั้นเองดังเช่นคดี Fujita v. Okazaki ดังกล่าวหรือมีคำสั่งว่าคดีมีข้อผิดพลาดแล้วให้ศาลล่างพิจารณาคดีนั้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง

กรณีคู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียเป็นผู้ร้องขอ การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เพราะมีผู้ร้องขอนี้มิใช่เป็นการใช้อำนาจเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือยับยั้งคดีขึ้นพิจารณาเองของศาล จึงมีสถานะเป็นข้อยกเว้นหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษากฎหมายของประเทศต่าง ๆ จึงกำหนดวิธีการพิจารณาคำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ไว้อย่างยุ่งยากซับซ้อนเพราะต้องการให้เรื่องที่จะได้รับการพิจารณาใหม่เป็นเรื่องที่มีข้อผิดพลาดจำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขจริง ๆ เท่านั้น ไม่ให้คำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วต้องถูกระทบมากเกินไป ทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้ใช้ช่องว่างทางกฎหมายรื้อฟ้องกันอีก (Second bite at the cherry) ไม่มีที่สิ้นสุด

ประเทศ Civil Law ใช้มาตรฐานการพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าข้อผิดพลาดตามที่กฎหมายบัญญัติเกิดขึ้นในคดีแต่ก็วางบทจำกัดสิทธิไว้ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งญี่ปุ่น มาตรา 346 บัญญัติว่าถ้าหากศาลพบว่าคำพิพากษามีเหตุผลเพียงพอ แม้จะปรากฏว่ามีเหตุเพิกถอนคำพิพากษาได้ก็ตาม ศาลต้องยกคำร้องขอพิจารณาใหม่* หรือที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสหพันธรัฐเยอรมัน มาตรา 587 บัญญัติไว้ความว่า คำร้องขอที่ประสงค์จะขอเพิกถอนคำพิพากษาหรือขอพิจารณาคดีใหม่จะต้องระบุผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ต้องการ เหตุแห่งการเพิกถอนหรือขอพิจารณาคดีใหม่ พร้อมทั้งบรรยายเหตุผล และมาตรา 589 บัญญัติไว้ว่าความว่า (1) ศาลต้องไต่สวนให้ปรากฏว่า มีเหตุยื่นคำร้องได้ตามกฎหมาย คำร้องนั้นมีรายการครบถ้วนและยื่นภายในระยะเวลา หากปรากฏว่าขาดเหตุใดเหตุหนึ่งในสามประการข้างต้นให้ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้อง (2) ไต่สวนให้แน่ใจว่าพยานหลักฐานที่ยกขึ้นสนับสนุนไม่ได้ปรากฏขึ้นก่อนคดีถึงที่สุด** จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวมีความซับซ้อนยุ่งยากเพื่อให้การยื่นคำร้องไม่ได้

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 346 Where the judgment is found reasonable even though there is a ground for renewal of procedure, the court must dismiss the action for renewal of procedure.

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสหพันธรัฐเยอรมันมาตรา 587
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสหพันธรัฐเยอรมันมาตรา 589 (แปลโดยนางสาวสุนทรिया เหมือนพะวงศ์ นบ., นม., นบท., MAGISTER LEGUM, DOKTOR DerRECHTE ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำสำนักวิชาการ สำนักงานศาลยุติธรรม รับรองคำแปลอย่างไม่เป็นทางการ ผู้แปลไม่สงวนสิทธิ์ในคำแปล นำคำแปลมาใช้ในงานวิชาการนี้เป็นครั้งแรก)

เป็นไปได้โดยง่ายและมีโอกาสสูงที่ศาลจะใช้ดุลพินิจยกคำร้องเพื่อให้คดีที่ไม่มีเหตุสมควรได้รับการพิจารณาคดีใหม่ ได้รับอนุญาตให้พิจารณาใหม่ อันจะทำให้ผลของคำพิพากษาและสิทธิตามคำพิพากษาของกลุ่มความอื่น ๆ หรือบุคคลภายนอกต้องถูกระงับ

ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้ใช้วิธีกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาให้ยุ่งยาก หรือเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจยกคำร้องได้เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นและสหพันธ์รัฐเยอรมัน แต่ใช้ดุลพินิจพิจารณากันกรองว่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นมีผลต่อสาระสำคัญของความยุติธรรมตามคำพิพากษาหรือไม่ (Substantial Justice) แม้ว่าจะมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นแต่ไม่กระทบต่อสาระสำคัญของความยุติธรรมศาลก็จะไม่อนุญาต (Permission) ให้พิจารณาคดีใหม่ โดยให้เหตุผลว่าการให้พิจารณาใหม่โดยไม่ปรากฏผลต่อความยุติธรรมตามคำพิพากษาเท่ากับเป็นการส่งเสริมให้คู่ความใช้กระบวนการทางกฎหมายในทางที่ผิด²² ทำให้คดีที่ศาลเห็นว่าส่งผลกระทบต่อศาลยุติธรรมจริง ๆ เท่านั้นที่จะมีการแก้ไขให้พิจารณาคดีใหม่ได้

สำหรับประเทศไทยสิ่งที่พอจะเทียบเคียงได้มีเพียงการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งมีวิธีการแยกออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ขั้นไต่สวนคำร้อง

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นทำการไต่สวนสาระสำคัญในการไต่สวนก็คือ คำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้หรือไม่ โดยพิจารณาจากเหตุที่ขอรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ที่ระบุไว้ในคำร้องเป็นสำคัญ แม้ว่าผู้ร้องขอจะอ้างเหตุที่จะขอรื้อฟื้นคดีตามมาตรา 5 (1) หรือ 5 (2) ซึ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่า พยานบุคคลเบิกความเท็จ หรือเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริงก็ตามศาลที่รับคำร้องในคดีรื้อฟื้นจะส่งรับคำร้องไว้ทันทีไม่ได้ จะต้องทำการไต่สวนคำร้องที่อ้างเหตุดังกล่าวด้วย

แม้ว่าศาลชั้นต้นจะมีอำนาจในการไต่สวนคำร้องก็ตาม แต่ศาลชั้นต้นไม่มีอำนาจที่จะทำคำสั่งรับคำร้องหรือไม่รับคำร้องเองได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ศาลชั้นต้นที่ทำการไต่สวนคำร้องจะมีคำสั่งว่าคดีมีมูลหรือไม่ทันทีไม่ได้ จะต้องทำความเห็นและส่งสำนวนการไต่สวนไปให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้ตั้งคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทุกกรณี ตามมาตรา 9^{*} เมื่อ

²²Mcqueeney v. Wilmington Trust (3rd Cir. 1985).

* พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

ศาลอุทธรณ์ได้รับสำนวนการไต่สวนและความเห็นของศาลชั้นต้นแล้ว ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ก็ให้ศาลอุทธรณ์ส่งรับคำร้องและสั่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป แต่ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นไม่มีมูลก็ให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำร้องนั้น คำสั่งของศาลอุทธรณ์ทั้งสองกรณีนี้ให้เป็นที่สุดจะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปไม่ได้ตามมาตรา 10**

การที่กฎหมายกำหนดให้มีการไต่สวนหรือสอบสวนคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ก่อนที่จะมีคำสั่งรับคำขอดังกล่าวก็เพื่อเป็นการถ่วงดุลและตรวจสอบว่าคำร้องขอที่อ้างเข้าเงื่อนไขตามกฎหมายและมีมูลพอที่จะสั่งให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่หรือไม่

มาตรา 9 ให้ศาลที่ได้รับคำร้องทำการไต่สวนคำร้องนั้นว่ามีมูล พอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่หรือไม่ เว้นแต่ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ร้อง ศาลจะได้สวนคำร้องหรือไม่ก็ได้ ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไต่สวนคำร้องก็ให้ศาลส่งรับคำร้องและดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป คำสั่งของศาลในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด

ในการไต่สวนคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลส่งสำเนาคำร้องและแจ้งวันนัดไต่สวนไปให้โจทก์ในคดีเดิมทราบ ในกรณีที่โจทก์ในคดีเดิมมิใช่พนักงานอัยการให้ส่งสำเนาคำร้องและแจ้งวันนัดไต่สวนให้พนักงาน อัยการทราบด้วยพนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมจะมาฟังการไต่สวนและซักค้านพยานของผู้ร้องด้วยหรือไม่ก็ได้ ผู้ร้องและโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธิแต่งตั้งทนายแทนตนได้

เมื่อได้ไต่สวนคำร้องแล้ว ให้ศาลที่ไต่สวนคำร้องส่งสำนวนการไต่สวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังศาลอุทธรณ์โดยไม่ชักช้า

ให้ผู้พิพากษา ตุลาการของศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นศาลทหาร หรือตุลาการพระธรรมนูญคนเดียวมีอำนาจไต่สวนคำร้องและทำความเห็นได้

** พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

มาตรา 10 เมื่อศาลอุทธรณ์ได้รับสำนวนการไต่สวนและความเห็นแล้ว ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ให้ศาลอุทธรณ์ส่งรับคำร้องและสั่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ต่อไป แต่ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นไม่มีมูลให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำร้องนั้น คำสั่งของศาลอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด.

หากไม่กำหนดมาตรการไต่สวนหรือสืบสวนคำร้องขอรื้อฟื้นคดีแล้ว จะทำให้มีการขอรื้อฟื้นคดีได้โดยง่ายและเป็นภาระแก่ศาลด้วย²³

ชั้นพิจารณาคดี

ในชั้นพิจารณาคดีจะเริ่มเมื่อศาลอุทธรณ์ตั้งรับคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ และส่งสำนวนคืนกลับมาศาลชั้นต้น เมื่อได้รับสำนวนแล้วศาลชั้นต้นต้องดำเนินการตามมาตรา 11 กล่าวคือ “เมื่อศาลตั้งรับคำร้องแล้วให้ศาลแจ้งวันนัดสืบพยาน ผู้ร้องไปให้พนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมทราบ ในกรณีที่พนักงานอัยการหรือโจทก์ในคดีเดิมยังไม่ได้รับสำเนาคำร้องให้ส่งสำเนาคำร้องไปให้ด้วย พนักงานอัยการหรือโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธิยื่นคำคัดค้านได้ก่อนวันสืบพยาน เมื่อสืบพยานผู้ร้องเสร็จแล้ว พนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธินำพยานของตนเข้าสืบได้ เมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่นำสืบมาแล้วมาสืบเพิ่มเติม หรือเรียกพยานอื่นมาสืบก็ได้”

จะเห็นได้ว่าศาลไทยในการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ ไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจยกคำร้องดังเช่น การรื้อฟื้นคดีแพ่งชั้นพิจารณาใหม่ของต่างประเทศ เพราะศาลไทยใช้ระบบการจำกัดสิทธิในการยื่นคำร้อง จำกัดเหตุขอพิจารณาใหม่และจำกัดผู้มีสิทธิยื่นขอพิจารณาใหม่ไว้แล้ว

3.4.2 การทูลเกล้าการบังคับระหว่างการพิจารณาคดีใหม่

เมื่อมีการขอพิจารณาคดีใหม่ คำพิพากษาคดีเดิมอาจถูกยกเลิกกลับหรือแก้บางส่วน ทำให้ผลของคดีและการบังคับคดีเปลี่ยนแปลงไป หากเป็นกรณีที่การบังคับคดีสิ้นสุดไปแล้วก็ต้องมีการคืนทรัพย์สินกัน แต่ในกรณีที่การบังคับคดียังไม่สิ้นสุด หากปล่อยให้มีการบังคับคดีต่อไปจะทำให้ผู้ขอพิจารณาคดีใหม่เสียหายเพราะอาจถูกบังคับคดีไปแล้วไม่สามารถทำให้สิทธิกลับคืนได้อย่างเดิมได้ ในทางปฏิบัติกฎหมายของต่างประเทศอนุญาตให้มีการทูลเกล้าการบังคับคดีได้ เช่น สหพันธรัฐเยอรมันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 589 บัญญัติให้ต้องแนบคำร้องขอและคำชี้แจงเกี่ยวกับการยกเลิกการบังคับคดีและคำขออื่นที่เกี่ยวข้อง แต่การบังคับคดีจะยังไม่ยกเลิกไปจนกว่าจะมีคำพิพากษาใหม่ลบล้างคำพิพากษาเดิมทั้งหมดตามมาตรา 591 หรือในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ Federal Rule of Civil Procedure 62 (b) และประมวล

²³ สันทัต สุจริต, “การรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 133.

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประเทศอังกฤษ มาตรา 52.7 (a) ก็บัญญัติให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลยพินิจตามสมควรที่จะทุเลาการบังคับคดีให้แก่ผู้ร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้เช่นกัน

ส่วนประเทศฝรั่งเศสนั้นกระบวนการแก้ไขคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วหรือการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (Extraordinary roles de recours) ประกอบด้วย 3 กระบวนการ

1. บุคคลภายนอกขอยกเลิกคำพิพากษา (Tierce opposition)
2. การขอพิจารณาคดีใหม่ (Recours en révision)
3. การขอให้ศาลสูงยกเลิกคำพิพากษา (Pourvoi en cassation)

โดยหลักแล้วกระบวนการพิจารณาคดีใหม่ของฝรั่งเศสจะไม่มีกรทุเลาการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 579**²⁴ เว้นแต่กรณีบุคคลภายนอกขอยกเลิกคำพิพากษา มาตรา 590^{*} กำหนดให้การบังคับคดีต้องหยุดทันทีเมื่อศาลรับคำร้องขอยกเลิกคำพิพากษาที่เป็นเช่นนี้ผู้เขียนเห็นว่า

* กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแม่แบบประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อ 62 (b)

Stay of Proceedings to Enforce a Judgment

(b) Stay on Motion for New Trial or for Judgment.

In its discretion and on such conditions for the security of the adverse party as are proper, the court may stay the execution of or any proceedings to enforce a judgment pending the disposition of a motion for a new trial or to alter or amend a judgment made pursuant to Rule 59, or of a motion for relief from a judgment or order made pursuant to Rule 60, or of a motion for judgment in accordance with a motion for a directed verdict made pursuant to Rule 50, or of a motion for amendment to the findings or for additional findings made pursuant to Rule 52(b).

และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประเทศอังกฤษ มาตรา 52.7 Unless-

(a) The appeal court or the lower court orders otherwise, or

(b) The appeal is from the Immigration Appeal Tribunal;

an appeal shall not operate as a stay of any order or decision of lower court.

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 579.

Reviews by way of extraordinary means and the time-limit given for exercising the same shall not operate a stay of execution save where the law provides otherwise.

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 590.

The judge seized on a third-party application to set aside on the main issue or incidentally may stay the execution of the impugned judgment.

กฎหมาย คงไม่ต้องการให้มีการงดการบังคับคดีเพราะการแก้ไขคำพิพากษาด้วยเพราะกรณีนี้เป็นข้อยกเว้นของ หลักอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งควรจะให้ผลกระทบต่อคำพิพากษาและสิทธิในการบังคับคดีของโจทก์จนกว่าจะพิสูจน์แล้วว่ามีเหตุผลน่าเชื่อถือ ส่วนกรณีบุคคลภายนอกตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของ คำพิพากษาไม่มีผลผูกพันบุคคลภายนอกอยู่แล้ว เมื่อปรากฏเหตุเบื้องต้นว่าคำพิพากษาไปมีผลกระทบบุคคลภายนอกคดี เท่ากับแสดงให้เห็นว่าคำพิพากษานั้นขัดต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา มิใช่มีสถานะเป็นเพียงข้อยกเว้นของหลักเหมือนในกรณีอื่น จึงสมควรให้มีการทุเลาการบังคับคดีในกรณีนี้ได้ ซึ่งแนวความคิดของกฎหมายฝรั่งเศสที่น่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสม

3.4.3 การอุทธรณ์คำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่

การพิจารณาคดีใหม่ของประเทศในระบบ Common Law แยกการพิจารณาชั้นอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ (Permission) ออกจากการพิจารณาเนื้อความคดี ผู้ขอพิจารณาคดีใหม่จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตพิจารณาคดีใหม่ก่อน เมื่อศาลอนุญาตแล้วจึงมีสิทธินำพยานหลักฐานมาพิสูจน์หรือมีการดำเนินคดีนั้นใหม่จริง ๆ (Re-opening หรือ New Trial) แล้วศาลจึงมีคำพิพากษาใหม่แก้ไขคำพิพากษาเดิมที่มีข้อผิดพลาด ส่วนการพิจารณาของประเทศ Civil Law ส่วนใหญ่ (ยกเว้น Pourvoi de Cassation ของประเทศฝรั่งเศส) ไม่แยกการพิจารณาชั้นอนุญาตให้พิจารณาใหม่ออกจากชั้นพิจารณาคดี เมื่อยื่นขอพิจารณาคดีใหม่ต่อศาลใดแล้วศาลนั้นจะมีคำพิพากษาแก้ไขคำพิพากษาเดิมได้เลยในกระบวนการเดียว

ดังนั้น สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งพิจารณาคดีใหม่ของประเทศ Common Law จึงต้องแยกพิจารณาจากการอุทธรณ์ฎีกาคดีทั่วไป

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งที่เจ็ดเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุนว่า ข้อเท็จจริงที่ได้รับการพิจารณาโดยลูกขุนจะไม่ถูกตรวจสอบโดยวิธีการอื่นในศาลใดของสหรัฐอเมริกา เว้นแต่จะเป็นวิธีการกำหนดโดยกฎหมายของคอมมอนลอว์ กล่าวคือ การพิจารณาโดยลูกขุนเป็นสิทธิที่คู่ความพึงได้รับตามกฎหมาย หากลูกขุนพิจารณาข้อเท็จจริงผิดพลาด จะแก้ไขโดยวิธีการอื่นใดไม่ได้นอกจากการพิจารณาโดยลูกขุนเท่านั้น ดังนั้น การพิจารณาคดีโดยลูกขุนหากมีการขอพิจารณาคดีใหม่หากศาลปฏิเสธเท่ากับเป็นการปฏิเสธสิทธิ

* Seventh Amendment: No Fact tried by a jury, shall be otherwise re-examined in any court of the United States, than according to the rules of the common law.

การพิจารณาโดยลูกขุนของคู่กรณี คำสั่งปฏิเสธไม่ให้พิจารณาใหม่นี้จึงอุทธรณ์ได้** ในทางกลับกัน หากศาลอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่โดยหลักแล้วอุทธรณ์ไม่ได้ เว้นแต่เป็นกรณีเกิดขึ้นเพราะศาลเข้าใจผิดในเขตอำนาจศาล²⁵ หรือกรณีศาลไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการให้พิจารณาคดีใหม่²⁶ หรือคำเสียหายที่ลูกขุนพิพากษาให้เกิดหรือขาดจำนวนกว่าขั้นสูงหรือขั้นต่ำที่กฎหมายอย่างชัดเจน²⁷

ในกรณีการพิจารณาโดยไม่มีลูกขุน (Bench trial) ดังที่กล่าวมาแล้วว่าในคดีที่ไม่มีลูกขุนศาลจะมีคำสั่งให้พิจารณาใหม่ได้เฉพาะปรากฏว่ามีข้อผิดพลาดที่ส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมตามคำพิพากษา (Clearly erroneous) สิ่งที่จะอุทธรณ์ได้ (Appellate Review) จึงมีได้เฉพาะการอุทธรณ์ว่าการพิจารณาใหม่ที่ศาลล่างได้อนุญาตหรือไม่นั้นมีเหตุจะอนุญาตหรือเป็นกรณี Clearly Erroneous หรือไม่ ยกเว้นในเรื่องการตีความเจตนา²⁸ หรือในเรื่องข้อกฎหมายจะใช้มาตรฐานในการพิจารณาเท่ากับคดีที่พิจารณาโดยลูกขุนคือสามารถตรวจสอบถึงความเหมาะสมในการตีความเจตนาหรือความเหมาะสมในการปรับบทกฎหมายได้ โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นการตีความที่ผิดพลาดเท่านั้น

ในประเทศอังกฤษ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 52.17 (7) บัญญัติให้คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้พิจารณาใหม่เป็นที่สุด การร้องขออนุญาตให้พิจารณาใหม่ในคดีที่ถึงที่สุดแล้ว (Reopen Final Appeal) จึงไม่อาจอุทธรณ์ได้ทั้งในคดีที่พิจารณาโดยลูกขุนและคดีที่ไม่ได้พิจารณาโดยลูกขุน

ส่วนเมื่ออนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่แล้วและต่อมามีคำพิพากษาใหม่ออกมาอย่างไร ประเทศระบบ Common Law อนุญาตให้มีการอุทธรณ์ได้ต่อไป ภายใต้หลักของการอุทธรณ์คดีทั่วไป

** คำกล่าวของ Mr. Justice Brennan ในคดี Grunenthal v. Long Island Rail Road (1968) ว่า... the Court of Appeals was empowered to review the denial and Invoked the correct standard of review, the action of the trial judge, as we view the evidence, should not have been disturbed.

²⁵ Felton v. Spiro. (CCA) 78 F. 576, 581

²⁶ Dwyer v. United States. (10th Cir. 2001)

²⁷ Taylor v. Washington Terminal Co. (D.C. Cir, 1969).

²⁸ Bose Corp v. Consumers Union of United States (1984).

* กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประเทศไทย มาตรา 52.17 (7) There is no right of appeal or review from the decision of the judge on the application for permission, which is final.

การพิจารณาคดีใหม่ของประเทศในระบบ Civil Law ไม่ได้แยกกระบวนการพิจารณาคำร้องและการพิจารณาคดีออกจากกัน ในการพิจารณาจะมีคำพิพากษาอันใหม่ออกมาเลยทีเดียว ซึ่งประเทศสหพันธรัฐเยอรมันและประเทศญี่ปุ่น บัญญัติให้นำวิธีพิจารณาคดีในคดีธรรมดา มาใช้กับการพิจารณาคดีชั้นพิจารณาคดีใหม่ด้วย²⁹ เมื่อศาลมีคำพิพากษาออกมาจึงสามารถอุทธรณ์คำพิพากษานั้นได้ตามหลักการอุทธรณ์ฎีกาทัวไป³⁰

ประเทศฝรั่งเศสสิทธิการอุทธรณ์แตกต่างกันไปตามวิธีการรื้อฟื้นคดี

กรณีผู้มีส่วนได้เสียขอยกเลิกคำพิพากษา (Tierce-Opposition) คำร้องนี้ต้องยื่นต่อศาลที่ได้มีคำพิพากษา สิทธิในการอุทธรณ์ขึ้นอยู่กับว่าคำร้องยื่นต่อศาลใด** หากยื่นต่อศาลชั้นต้น คู่ความก็ยังมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ แต่หากคำร้องยื่นต่อศาลอุทธรณ์เพราะศาลอุทธรณ์เป็นผู้มีคำพิพากษาเดิมแล้วคดีนั้นก็จะมีสิทธิอุทธรณ์ได้อีกต่อไป เพราะตามกฎหมายฝรั่งเศสคำพิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด ศาลสูง Cour de Cassation มีหน้าที่วินิจฉัยข้อกฎหมายเท่านั้น

กรณีขอพิจารณาใหม่ (Recours en révision) คดีที่จะขอพิจารณาใหม่ต้องเป็นคดีที่ถึงที่สุด (res judicata) แล้ว ดังนั้นคำพิพากษาที่เกิดจากการขอพิจารณาใหม่จึงไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาได้ แต่คดีที่ขอพิจารณาใหม่แล้วอาจขอพิจารณาใหม่ได้อีกในประเด็นอื่น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 603

การขอให้ศาลสูงยกเลิกคำพิพากษา (Pourvoi de Cassation) คดีที่จะขอให้ศาลยกเลิกคำพิพากษาได้ต้องเป็นคดีที่ไม่อาจอุทธรณ์ได้อีกต่อไป (last resort) และศาลที่พิจารณาคดีขอยกเลิกคำพิพากษาเป็นศาลสูงสุดจึงไม่อาจอุทธรณ์ต่อไปได้อีก รวมทั้งไม่อาจขอยกเลิกคำพิพากษาในคดีนั้นด้วยเหตุเดียวกัน* (locus standi)** หรือไม่อาจขอพิจารณาใหม่ด้วยเหตุขาดนัด (Application to Set Aside) ได้*** แต่อาจขอยกเลิกคำพิพากษาได้อีกครั้งด้วยเหตุอื่น

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสหพันธรัฐเยอรมัน มาตรา 585

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประเทศญี่ปุ่น มาตรา 341.

³⁰ Tanaaki Hattori, *Civil Procedure in Japan*, Trans Dan Ferno Henderson (New York: Matthew Bender, 1985), p. 8-33.

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 592

The judgment delivered on third-party application to set aside shall be subject to the same reviews as decisions of the court which has delivered it.

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 621

สำหรับประเทศไทยเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งแยกคำสั่งในการพิจารณาออกเป็น 2 ขั้นตอน คล้ายระบบ Common Law

ชั้นคำสั่งอนุญาตให้รื้อฟื้นคดี

สิทธิในการอุทธรณ์เป็นไปตามมาตรา 10 ว่า เมื่อศาลอุทธรณ์ได้รับสำนวนการไต่สวนและความเห็นแล้ว ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นมีมูลพอที่จะรื้อฟื้นคดีชั้นพิจารณาพิพากษาใหม่ให้ศาลอุทธรณ์ส่งรับคำร้องและส่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้อง ดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นชั้นพิจารณาใหม่ต่อไป แต่ถ้าอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นไม่มีมูลให้ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกคำร้องนั้น คำสั่งของศาลอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด

Where the petition in cassation is dismissed, the party who brought it shall be divested of his locus standi to bring afresh a new petition against the same judgment, save as referred to Article 618.

It shall be likewise where the Cour de cassation shall dispose of the matter as not admitting a cassation and thereby refusing to take cognizance of the same, or shall declare the petition inadmissible or shall pronounce the operation of a foreclosure in relation to the petition.

The respondent who has not filed an incidental petition or a provoked one wherein he is caused to join issue against the impugned judgment within the time-limit granted under Article 1010 shall not be admissible to institute the review on the main issue in relation to the impugned judgment.

** Locus : /lowkas/A place; the place where a thing is done.

Locus standi : /lowkas standay/. A place of standing; standing in court. A right of appearance in a court of justice, or before a legislative body, on a given question.

(Balck, Henery Campbell, **Black's Law Dictionary** Fifth edition, (England : West Publishing Co.,) 1979.)

*** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 622

Judgments delivered by the Cour de cassation shall not be amenable to an application to set aside.

ชั้นพิจารณาใหม่

คำพิพากษาในคดีหรือพินัยพิจารณาใหม่ กฎหมายกำหนดให้อุทธรณ์ฎีกาได้เพียงชั้นเดียวเท่านั้น ตามมาตรา 15 เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา 13 แล้วพนักงานอัยการผู้ร้องหรือโจทก์ในคดีเดิมซึ่งเป็นคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้ ดังนี้

- (1) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นมีสิทธิอุทธรณ์ คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด
- (2) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์มีสิทธิฎีกา คำพิพากษานั้น

ต่อศาลฎีกา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย